

ΜΑΘΗΤΕΙΑ: ΜΙΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΑΣΘΕΝΕΙΑ;

Η μαθητεία δεν θα πρέπει να αποσκοπεί μόνο στην παροχή απασχόλησης, αλλά και στην εξασφάλιση μακροπρόθεσμης απασχολησιμότητας

Μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση και την επακόλουθη επιβράδυνση της οικονομίας την περασμένη δεκαετία, υπήρξε ανανεωμένο ενδιαφέρον των υπευθύνων χάραξης πολιτικής στις Βρυξέλλες αλλά και στα κράτη μέλη της ΕΕ για τη μαθητεία. Έκτοτε, οι ευρωπαϊκές και οι εθνικές στρατηγικές διαχείρισης κρίσεων προβάλλουν τη μαθητεία τόσο ως βραχυπρόθεσμη λύση για την ανεργία των νέων όσο και ως χρήσιμη απόκριση στις ανάγκες των εταιρειών σε δεξιότητες πιο μακροπρόθεσμα.

Κατά συνέπεια, η αυξανόμενη υιοθέτηση προγραμμάτων μαθητείας βρέθηκε στο επίκεντρο μιας τεράστιας πολιτικής προσπάθειας η οποία είχε ως αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό των προγραμμάτων μαθητείας με διαφορετικούς σκοπούς: επαγγελματική κατάρτιση για την πλήρη προετοιμασία των εκπαιδευόμενων για κάποιο επάγγελμα, βραχυπρόθεσμη ανάπτυξη δεξιοτήτων, κοινωνική ένταξη και παροχή οδών δεύτερης ευκαιρίας σε άτομα που έχουν εγκαταλείψει την ΕΕΚ και σε άλλες ευάλωτες ομάδες.

Εντούτοις, μετά τα πρώτα χρόνια εφαρμογής της πολιτικής και τις χρηματοοικονομικές επενδύσεις με στόχο την αύξηση του αριθμού των προγραμμάτων μαθητείας, κοινωνικοί εταίροι και εμπειρογνώμονες άρχισαν να εκφράζουν δυσαρέσκειες: όλα τα προγράμματα δεν άξιζαν τον χαρακτηρισμό «μαθητείας», δεν εξασφάλιζαν κατάρτιση υψηλής ποιότητας (ή δεν εξασφάλιζαν καθόλου κατάρτιση), ενώ δεν είχαν όλοι οι «μαθητευόμενοι» πρόσβαση σε δικαιώματα απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας. Ορισμένοι χρησιμοποιούνταν απλώς ως εργαζόμενοι χαμηλού κόστους.

Την τελευταία πενταετία, η έμφαση μετατοπίστηκε στην ενίσχυση των διακριτών γνωρισμάτων των προγραμμάτων μαθητείας και στη βελτίωση της ποιότητάς τους – πρόκειται για τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Στο πλαίσιο αυτό, η **σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για ποιοτικά και αποτελεσματικά προγράμματα μαθητείας (EFQEA) το 2018** χαιρετίστηκε ως μείζον σημείο αναφοράς για τις πρωτοβουλίες των χωρών στον συγκεκριμένο τομέα (*).

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΜΑΘΗΤΕΙΑ; ΤΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ; ΤΙ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ;

Έχοντας ορίσει τα κριτήρια ποιότητας στο EFQEA, το Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη της ΕΕ να εξασφαλίσουν ότι τα προγράμματα μαθητείας ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και ότι παρέχουν μακροπρόθεσμα οφέλη σε εργοδότες και μαθητευόμενους.

Το EFQEA περιγράφει το ευρύ φάσμα των σκοπών που τα προγράμματα μαθητείας μπορούν να εξυπη-

(*) Ιστορικό της πολιτικής:

- **Γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής επαγγελματικής κατάρτισης (ΣΕΕΚ)** σχετικά με **ένα κοινό όραμα για ποιοτική και αποτελεσματική μαθητεία και μάθηση στον χώρο εργασίας**, Δεκέμβριος 2016.
- **Κοινή δήλωση των ευρωπαίων κοινωνικών εταίρων** (Business-Europe, CEEP, ETUC, UEAPME), Ιούνιος 2016.
- Δύο ακροάσεις το 2017 με τους ευρωπαϊκούς διεπαγγελματικούς και τομεακούς κοινωνικούς εταίρους και συνεισφορές των ευρωπαϊκών ενώσεων φορέων παροχής ΕΕΚ και άλλων ενδιαφερομένων στην **Ευρωπαϊκή συμμαχία για θέσεις μαθητείας** και το **Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μαθητευομένων**.
- **Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για ποιοτικά και αποτελεσματικά προγράμματα μαθητείας**, Μάρτιος 2018.

ρετούν και τις δυνατότητες για συντονισμένη και στοχευμένη δράση με στόχο τη βελτίωση των αποτελεσμάτων τους όσον αφορά την αγορά εργασίας, και έχει συμβάλει στην επικαιροποίηση του διαλόγου σχετικά με την ποιότητα της μαθητείας και την ενίσχυση των δράσεων εθνικής πολιτικής.

Εκ πρώτης όψεως, λίγες χώρες ικανοποιούν — και έχουν ικανοποιήσει κατά το παρελθόν — τα κριτήρια που ορίζονται στο EFQEA. Ωστόσο, ορισμένες φορές τα φαινόμενα απατούν. Για τον λόγο αυτό, το Cedefop έχει ξεκινήσει έναν «έλεγχο της πραγματικότητας» για τα συστημικά χαρακτηριστικά των προγραμμάτων μαθητείας σε διάφορες χώρες, εντοπίζοντας απροσδόκητες ελλείψεις στην πορεία (²).

ΠΛΑΙΣΙΟ 1. ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΕΦQEA ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΕΘΟΥΝ (ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ CEDEFOP)

Δομές που διευκολύνουν την τριμερή συμμετοχή ενδιαφερομένων στον σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων μαθητείας φαίνεται ότι υπάρχουν σε όλες τις χώρες. Ωστόσο, έχουν οι κοινωνικοί εταίροι και οι λοιποί βασικοί ενδιαφερόμενοι λόγο σε σημαντικές, στρατηγικές αποφάσεις, λόγω χάρη στον καθορισμό των επαγγελματιών για τα οποία παρέχονται προγράμματα μαθητείας;

Υπάρχουν γραπτές συμφωνίες μεταξύ εργοδοτών και μαθητευόμενων, όμως σε ποιον βαθμό είναι δεσμευτικές για το καθεστώς μαθητείας και τα συναφή δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις συνθήκες εργασίας και μάθησης;

Ο χρόνος στον χώρο εργασίας συνήθως καταλαμβάνει άνω του 50 % της συνολικής διάρκειας του προγράμματος μαθητείας. Όμως επαρκεί η συνολική διάρκεια για την κάλυψη των αναγκών του τομέα και των ιδίων των μαθησιακών αναγκών των μαθητευόμενων;

Συνήθως υπάρχουν απαιτήσεις για εκπαιδευτές που παρέχουν ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση, όμως περιλαμβάνουν παιδαγωγικά και/ή επαγγελματικά προσόντα ώστε να είναι κανείς ειδικευμένος εκπαιδευτής; Και παρέχουν στους εκπαιδευτές τη δυνατότητα να ανταπεξέρχονται σε ποικίλους ρόλους, όπως να λειτουργούν ως σύνδεσμοι με παρόχους EEK;

Τα επαγγελματικά προσόντα που αποκτώνται μέσω μαθητείας συνήθως περιγράφονται υπό όρους μαθησιακών αποτελεσμάτων και καταγράφονται σε εθνικά πλαίσια επαγγελματικών προσόντων. Είναι όμως κατάλληλα δομημένα και διατυπωμένα κατά τρόπο ώστε να καθοδηγούν τον σχεδιασμό της κατάρτισης στον χώρο εργασίας; Διασφαλίζουν τη συ-

(²) Επικείμενη δημοσίευση το 2021. Η ανάλυση, που διενεργήθηκε σε 19 χώρες της ΕΕ και στην Ισλανδία, κάλυπτε προγράμματα μαθητείας με σταθερή νομική βάση τα οποία οδηγούν σε τυπικά επαγγελματικά προσόντα EEK. Στο πλαίσιο αυτό, το Cedefop διεξήγαγε μια αρχική διαδικασία συσχέτισης της ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων που διαθέτει για τα προγράμματα μαθητείας με τα κριτήρια του EFQEA (Cedefop, 2020).

γκρισιμότητα της κατάρτισης στον χώρο εργασίας;

Πηγή: Cedefop (επικείμενη δημοσίευση).

Το Cedefop θέτει τα συγκεκριμένα ερωτήματα προκειμένου να κατανοήσει καλύτερα τις στάσεις και τους στόχους των εθνικών ενδιαφερομένων έναντι της μαθητείας. Μήπως η μαθητεία αντιμετωπίζεται ως υποσύστημα της EEK το οποίο παρέχει συγκεκριμένα επαγγελματικά προσόντα, ως πραγματική εναλλακτική άλλων μορφών EEK; Ή μήπως πρόκειται απλώς για έναν τρόπο απόκτησης εργασιακής πείρας από τους εκπαιδευόμενους; Και ποιες ανάγκες της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας καλύπτει η μαθητεία;

ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΜΑΘΗΤΕΙΑΣ

Οι εκθέσεις σχετικά με τη θεματική επισκόπηση των προγραμμάτων μαθητείας ανά χώρα του Cedefop ήδη υποδεικνύουν τις προκλήσεις σε σχέση με την αβεβαιότητα για την ταυτότητα και τον σκοπό της μαθητείας (³). Επί παραδείγματι, στην έκθεση *Flash TCR in Sweden* [Θεματική επισκόπηση για τη Σουηδία] του 2018 διαπιστώνεται ότι τα προγράμματα μαθητείας στη χώρα δεν έχουν σαφή ταυτότητα σε σχέση με τη σχολική EEK. Τόσο η εναλλασσόμενη όσο και η σχολική κατάρτιση, εμπεριέχουν μια συνιστώσα κατάρτισης στον χώρο εργασίας ως μέρος του προγράμματος. Οι σπουδαστές που εγγράφονται σε τριετές πρόγραμμα σχολικής EEK μπορούν να συμμετέχουν ενεργά σε προγράμματα μαθητείας και να επιστρέψουν στη σχολική EEK ανά πάσα στιγμή κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Ως αποτέλεσμα, σπουδαστές και εργοδότες δυσκολεύονται να διακρίνουν τα προγράμματα μαθητείας από άλλες μορφές μάθησης στον χώρο εργασίας που είναι ενσωματωμένες στη σχολική EEK και να συγκρίνουν τις διαθέσιμες επιλογές, κυρίως όσον αφορά το κόστος και τα οφέλη (όπως η αντίστοιχη αξία στην αγορά εργασίας).

Η κοινωνικοοικονομική λειτουργία της μαθητείας όπως εμφανίζεται στην περίπτωση της *Ιταλίας, που εξετάστηκε σε θεματική επισκόπηση του 2017*, είναι ενδεικτική για πολλές χώρες. Επισήμως, σκοπός των «προγραμμάτων μαθητείας για την απόκτηση επαγγελματικών προσόντων και διπλώματος» (⁴) είναι η παροχή, αντί της σχολικής EEK, εναλλακτικών μαθησιακών οδών σε ανώτερο δευτεροβάθμιο ή με-

(³) Από το 2014 έως το 2018, το Cedefop διενήργησε θεματικές επισκοπήσεις για τη μαθητεία σε εννέα χώρες: Βέλγιο (γαλλόφωνο), Ελλάδα, Κροατία, Ιταλία, Κύπρος, Λιθουανία, Μάλτα, Σλοβενία και Σουηδία — διαθέσιμες στη [σελίδα του έργου για τη μαθητεία](#) του Cedefop.

(⁴) *Apprendistato per la qualifica e il diploma professionale, il diploma di istruzione secondaria superiore e il certificato di specializzazione tecnica superiore*.

ταδευτεροβάθμιο επίπεδο που οδηγούν σε τυπικά επαγγελματικά προσόντα. Εντούτοις, το πρόγραμμα αντιμετωπίζεται πρωτίστως ως τυπική σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου παρά ως επένδυση στην κατάρτιση. Ως επιλογή πρόσληψης δε, αποδεικνύεται λιγότερο ελκυστική από άλλες μορφές πρόσληψης. Τελικά, η χρήση του παραμένει περιορισμένη σε ολόκληρη τη χώρα.

Η «νέα σύγχρονη μαθητεία» εισήχθη στην **Κύπρο** ⁽⁵⁾ με στόχο την κατάρτιση (νέων) ατόμων, ώστε να μπορέσουν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Αν και αρχικά σχεδιάστηκε ως συγκεκριμένη οδός ΕΕΚ εκτός της τυπικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα και έκτοτε υπάγεται στο Υπουργείο Παιδείας προκειμένου να ενισχυθεί η ποιότητα, η συνάφεια και η εικόνα της ως ξεχωριστής επιλογής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ωστόσο, πολλοί εξακολουθούν να τη θεωρούν δεύτερη ευκαιρία. Αυτό εγείρει το ερώτημα τι χρειάζεται για να αλλάξουν οι αντιλήψεις των πολιτών όσον αφορά τη μαθητεία.

Στις γερμανόφωνες χώρες, καθώς και στη Δανία, τη Νορβηγία και άλλες χώρες με μακρόχρονη παράδοση μαθητείας, η κοινωνία έχει μια βαθιά ριζωμένη αντίληψη σχετικά με τον σκοπό και την ταυτότητα της μαθητείας: είναι σχεδιασμένη κατά τρόπο ώστε να εξοπλίζει πλήρως τους εκπαιδευόμενους με επαγγελματικά προσόντα που μπορούν να αποκτηθούν αποκλειστικά ή πρωτίστως μέσω προγραμμάτων μαθητείας, σε αντίθεση με άλλες επιλογές ΕΕΚ.

Πολλές από τις χώρες που θεωρούν τη μαθητεία ξεχωριστό τρόπο παροχής ΕΕΚ ⁽⁶⁾, έχουν εισαγάγει μια σειρά πολιτικών που διευρύνουν τον σκοπό της: έχουν ανοίξει τη μαθητεία, που παραδοσιακά βασιζόταν στην ΑΕΕΚ, σε ενήλικες εκπαιδευόμενους, ως απόκριση στις κοινωνικές, δημογραφικές και οικονομικές μεταβολές. Και έχουν ενισχύσει τη λειτουργία των προγραμμάτων μαθητείας όσον αφορά την κοινωνική ένταξη, λόγω χάρη με την ένταξη μεταναστών και προσφύγων στην αγορά εργασίας.

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΕΥΟΜΕΝΩΝ

Το καθεστώς των μαθητευόμενων αποτυπώνει με τον καλύτερο τρόπο τις διαφορετικές προσεγγίσεις στη μαθητεία. Με μια ματιά στις χώρες της ΕΕ φαίνεται

⁽⁵⁾ *Νέα σύγχρονη μαθητεία*, βλ. θεματική επισκόπηση που δημοσιεύτηκε το 2019.

⁽⁶⁾ Στο έγγραφο *Cross-nation overview of apprenticeship schemes in European countries* [Διεθνική επισκόπηση των προγραμμάτων κατάρτισης στις ευρωπαϊκές χώρες] που δημοσιεύτηκε το 2018, το Cedefop ενέταξε τις χώρες της Ευρώπης σε ομάδες βάσει των τύπων προγραμμάτων μαθητείας που παρείχαν τα αντίστοιχα εθνικά συστήματα ΕΕΚ. Βλ. επίσης το ενημερωτικό σημείωμα του Cedefop του 2020 για τα προγράμματα μαθητείας για ενήλικους.

ότι ο «μαθητευόμενος» μπορεί να είναι εκπαιδευόμενος (όμως όχι τακτικός), εργαζόμενος (όχι πάντα τακτικός ⁽⁷⁾), εκπαιδευόμενος (μαθητεία στο σχολείο) και εργαζόμενος ταυτόχρονα (μαθητεία στον χώρο εργασίας ⁽⁸⁾), ή να έχει πραγματικό καθεστώς μαθητευόμενου ⁽⁹⁾.

Το ακαθόριστο καθεστώς των μαθητευόμενων στις τρεις πρώτες περιπτώσεις είναι αποτέλεσμα της ασάφειας που περιβάλλει τον όρο «μαθητεία» σε συγκεκριμένες χώρες. Τούτο, με τη σειρά του, έχει επιπτώσεις στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της μαθητείας.

Ενδεικτικά, το κατά πόσον οι μαθητευόμενοι θεωρούνται πρωτίστως εργαζόμενοι ή εκπαιδευόμενοι επηρεάζει τις παροχές που μπορεί να δικαιούνται (δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης) και τις απαιτήσεις που προβλέπονται για τους εργοδότες (όπως η φύση και το επίπεδο της οικονομικής αποζημίωσης). Σύγχυση μπορεί επίσης να προκαλείται όταν το καθεστώς των μαθητευόμενων διαφέρει στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος λόγω συμβάσεων διαφορετικού τύπου, όπως συμβαίνει λόγω χάρη στο Βέλγιο (στο φλαμανδόφωνο μέρος) ή στην Ισπανία. Οι μαθητευόμενοι μπορεί να είναι εργαζόμενοι αν υπογράψουν «σύμβαση μαθητείας» ή σπουδαστές αν συνάψουν «συμφωνία συνεργασίας» με την οικεία εταιρεία.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η «ΜΑΘΗΤΕΙΑ»; ΕΞΕΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΚΟΙΝΟ ΠΑΡΟΝΟΜΑΣΤΗ

Επιδιώκοντας να συμβάλει στην προώθηση μιας κοινής ευρωπαϊκής αντίληψης, το Cedefop έχει προσδιορίσει τα βασικά γνωρίσματα που πρέπει να διαθέτει ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης και κατάρτισης με βάση την εργασία προκειμένου να χαρακτηρίζεται ως «μαθητεία» ⁽¹⁰⁾. Προτείνει οι χώρες να συμφωνήσουν επί ενός κοινού παρονομαστή με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- το πρόγραμμα υποστηρίζεται από νομικό πλαίσιο,
- οδηγεί στην απόκτηση τυπικών επαγγελματικών προσόντων με δυνατότητα μεταφοράς,
- βασίζεται σε μια οργανωμένη εναλλαγή μεταξύ μάθησης στον χώρο εργασίας και σχολικής μάθησης,
- προϋποθέτει την ανάληψη δέσμευσης για ελάχιστη διάρκεια που καθιστά την εναλλαγή κατάρτισης ουσιαστική,

⁽⁷⁾ Για παράδειγμα, στη Βουλγαρία, τη Λιθουανία και τη Μάλτα.

⁽⁸⁾ Όπως στην Ιταλία, την Ουγγαρία και τη Φινλανδία.

⁽⁹⁾ Όπως, μεταξύ άλλων, στη Γερμανία, την Ελλάδα και τις Κάτω Χώρες: στις χώρες αυτές, οι μαθητευόμενοι υπογράφουν ειδική σύμβαση με την εταιρεία που είναι αρμόδια για την κατάρτισή τους. Υπάγονται σε σαφώς καθορισμένο καθεστώς και ακολουθούν ρυθμισμένα προγράμματα σπουδών.

⁽¹⁰⁾ Βλ. ενημερωτικό σημείωμα του Cedefop του 2020 για τα προγράμματα μαθητείας για ενήλικους.

- υπογράφεται σύμβαση μεταξύ εκπαιδευόμενου και εταιρείας,
- οι εκπαιδευόμενοι λαμβάνουν αμοιβή.

Τα παραπάνω σημεία δεν συνοψίζουν τεχνικά ζητήματα, αλλά αποτυπώνουν την εικόνα που θα έπρεπε να έχει η πραγματική φύση της μαθητείας. Στο πνεύμα αυτό, το Cedefop δημοσίευσε το 2019 το έγγραφο **Analytical framework for apprenticeships** [Αναλυτικό πλαίσιο για τα προγράμματα μαθητείας] στο οποίο εξετάζει, ως βάση, τη θέση των προγραμμάτων μαθητείας στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης των χωρών, σε σύγκριση με άλλα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης με βάση την εργασία. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η θέση στο συνολικό σύστημα καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις προσδοκίες του χρήστη σχετικά με τι μπορεί — και τι θα πρέπει — να κάνει ένα πρόγραμμα μαθητείας.

Παρόλο που μια κοινή ευρωπαϊκή προσέγγιση αποτελεί γνώμονα προσανατολισμού για τις χώρες, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να συμφωνήσουν εντός του εθνικού πλαισίου τους για το τι είναι και τι κάνει η μαθητεία.

Στη δημοσίευση **Cross-nation overview of apprenticeship schemes** [Διεθνική επισκόπηση των προγραμμάτων κατάρτισης] το 2018, το Cedefop είχε διαπιστώσει τάσεις στα κράτη μέλη της ΕΕ που περιόριζαν τον σκοπό των προγραμμάτων μαθητείας. Τα περισσότερα προγράμματα που αναλύθηκαν συσχετίστηκαν πρωτίστως με τον βραχυπρόθεσμο στόχο απασχόλησης που έγκειται στην παροχή βοήθειας για την εύρεση εργασίας. Αν και ο στόχος αυτός μπορεί να είναι σημαντικός, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης, δεν θα πρέπει να διακυβεύει τη ξεχωριστή λειτουργία της μαθητείας ως ισχυρού εργαλείου εκπαίδευσης και κατάρτισης, που θέτει τα θεμέλια για την περαιτέρω μάθηση και απασχολησιμότητα (των νέων) στη ζωή.

Σε πολλές χώρες, η μαθητεία έχει εξελιχθεί σε εφόδιο που επιτρέπει τη συμμετοχή στη διά βίου μάθηση. Οι μαθητευόμενοι μπορούν να προχωρήσουν σε ευκαιρίες πιο προηγμένης μάθησης ή να αλλάξουν επάγγελμα εντός ή πέραν του τομέα τους. Επιπλέον, η μαθητεία, που δέχεται αυξανόμενο αριθμό ενήλικων εκπαιδευόμενων ⁽¹¹⁾, παρέχει ευκαιρίες ένταξης στην αγορά εργασίας αργότερα στη ζωή τους. Και οδηγεί, ή προσφέρεται, σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ⁽¹²⁾ εξασφαλίζοντας μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οφέλη για τα άτομα, τις κοινωνίες και τις οικονομίες.

Έτσι τίθεται το ερώτημα κατά πόσον μπορεί να χρειάζεται η εφαρμογή διαφορετικών κριτηρίων για

⁽¹¹⁾ Βλ. την έκθεση του Cedefop του 2019 **Apprenticeship for adults** [Μαθητεία για ενήλικες].

⁽¹²⁾ Για παράδειγμα, στη Γαλλία, την Ιταλία και το ΗΒ.

τη μέτρηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας προγραμμάτων μαθητείας με διαφορετικούς σκοπούς.

Βραχυπρόθεσμοι στόχοι, όπως η ένταξη στην αγορά εργασίας, μπορούν να επιτευχθούν με «ελαφρές» μορφές μαθητείας, με περιορισμένες απαιτήσεις όσον αφορά το περιεχόμενο της κατάρτισης, ιδίως για το τμήμα του χώρου εργασίας, και με μικρή, ή και καθόλου, συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στον σχεδιασμό τους. Στο τέλος, όμως, τέτοια περιορισμένα προγράμματα μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα να καθορίζονται από κάθε εργοδότη τα προγράμματα μαθητείας, το περιεχόμενο της κατάρτισης και τα αποτελέσματα της κατάρτισης. Το γεγονός αυτό εγκυμονεί κινδύνους όσον αφορά τη συγκρισιμότητα των μαθησιακών εμπειριών· μπορεί να υπονομεύσει την αξία που αποδίδουν οι ενδιαφερόμενοι στη μαθητεία και να υποβαθμίσει την απασχολησιμότητα των απόφοιτων μαθητευόμενων.

Λόγου χάρη, στη Λιθουανία και τη Ρουμανία, όπου οι κοινωνικοί εταίροι έχουν μόνο συμβουλευτικό ρόλο σε αποφάσεις χαμηλού επιπέδου ή σε τεχνικά ζητήματα που συνδέονται με την υλοποίηση προγραμμάτων, το κανονιστικό πλαίσιο προβλέπει τη σύναψη των συμβάσεων μαθητείας σε επίπεδο εταιρείας.

Άλλα προγράμματα, που επίσης επικεντρώνονται σε εκπαιδευτικούς στόχους, μπορεί επίσης να μην διαθέτουν βασικά χαρακτηριστικά μαθητείας, όπως η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων ή η σύναψη σύμβασης και η αποζημίωση του μαθητευόμενου. Σε προγράμματα όπως τα **προγράμματα μαθητείας σε εισαγωγικό επίπεδο** στη Σκωτία και το **ενοποιημένο μοντέλο εκπαίδευσης** στην Κροατία, υπάρχει σαφής διατύπωση και επιδίωξη των εκπαιδευτικών στόχων, όμως οι εκπαιδευόμενοι αντιμετωπίζονται απλώς ως σπουδαστές και όχι ως σπουδαστές-εργαζόμενοι, ως εργαζόμενοι ή, στην καλύτερη περίπτωση, ως μαθητευόμενοι.

ΕΝΑ ΚΟΙΝΟ ΟΡΑΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΤΕΙΑ

Τα «ελαφρά» προγράμματα μαθητείας είναι δελεαστικά: επιτρέπουν στους εργοδότες να αντλήσουν άμεσο όφελος από τη συνεισφορά των μαθητευόμενων στην παραγωγικότητα της εταιρείας· οι μαθητευόμενοι μπορεί να τα αντιμετωπίζουν ως τρόπο εισόδου στην αγορά εργασίας και απόκτησης εισοδήματος, και οι χώρες μπορούν να τα χρησιμοποιούν για να ανεβάζουν τα ποσοστά απασχόλησης. Παρά το γεγονός ότι τα εν λόγω προγράμματα μαθητείας μπορεί να αποδειχτούν ωφέλιμα για όλους τους ενδιαφερόμενους βραχυπρόθεσμα, δεν ανταποκρίνονται σε μια σειρά μακροπρόθεσμων στόχων που τίθενται σε δεύτερο επίπεδο:

- διασφάλιση πλήρων επαγγελματικών προσόντων και μακροχρόνιας απασχολησιμότητας, με τη στήριξη επαγγελματικών δεξιοτήτων και ισχυρών οριζόντιων ικανοτήτων που δεν συνδέονται με ειδικές ανάγκες εταιρειών, που ενδυναμώνουν τους εκπαιδευόμενους ώστε να βρίσκουν εργασία πέραν συγκεκριμένων εταιρειών και τομέων,
- δυνατότητα των εκπαιδευόμενων να έχουν επιλογή μεταξύ ποιοτικών και δίκαια αμειβόμενων θέσεων εργασίας σε δυναμικούς επιχειρηματικούς τομείς με μακροχρόνιες προοπτικές σταδιοδρομίας,
- παροχή στην αγορά εργασίας καλά εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού, ικανού να ηγείται της καινοτομίας, να αντεπεξέρχεται στις αλλαγές και να προάγει την ανταγωνιστικότητα, ιδίως στο πλαίσιο της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης,
- δυνατότητα των χωρών να επιτυγχάνουν στόχους απασχόλησης και ένταξης πιο μακροπρόθεσμα.

Πέραν των ανωτέρω, ένα κοινό όραμα για τη μαθητεία θα πρέπει να εμπεριέχει τα εξής δυναμικά ποιοτικά χαρακτηριστικά:

- η μαθησιακή διαδικασία θα πρέπει να περιλαμβάνει τη θεωρία και την πράξη ως ολοκληρωμένη μονάδα, τόσο στο σχολείο όσο και στον χώρο εργασίας, χωρίς διαχωρισμό μεταξύ τους (λόγου χάρη θεωρία στο σχολείο, πρακτική στην εργασία),
- ο ειδικευμένος εκπαιδευτής θα πρέπει να μπορεί να συνοδεύει έναν μαθητευόμενο ή ομάδα μαθητευόμενων σε έναν καθοδηγητικό προβληματισμό σχετικά με το τι διδάσκεται και τι μαθαίνεται,
- τα προγράμματα μαθητείας δεν θα πρέπει να πιστοποιούνται με δίπλωμα που ανταποκρίνεται ειδικά στις ανάγκες κάποιας εταιρείας, αλλά να οδηγούν σε αναγνωρισμένα επαγγελματικά προσόντα.

Η μελλοντική πορεία είναι μακρά. Προκειμένου να υποστηρίξουν ένα κοινό ευρωπαϊκό όραμα, οι ενδιαφερόμενοι ανά την ΕΕ πρέπει να εξετάσουν τη διάκριση μεταξύ των στόχων απασχόλησης και αποσχολησιμότητας που συνδέονται άμεσα με τα μακροπρόθεσμα οφέλη των μαθητευόμενων. Το γεγονός αποκτά ολοένα μεγαλύτερη σημασία σε μια εποχή που οι ευρωπαϊκές αγορές εργασίας αναδιαμορφώνονται λόγω της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης και λόγω της ανάγκης για ανάκαμψη με άφθονες θέσεις απασχόλησης.

ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι πολιτικές για τη μαθητεία πρέπει να τεκμηριώνονται από αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να είναι βιώσιμες. Μόνον οι αξιόπιστες εκτιμήσεις των ποσοτικών και ποιοτικών αποτελεσμάτων των πολιτικών,

βάσει κοινής αντίληψης και συγκρίσιμων στοιχείων, θα επιτρέψουν στους ενδιαφερομένους να αξιολογήσουν την αξία και την απόδοση των επενδύσεων σε προγράμματα μαθητείας σε μακροπρόθεσμη προοπτική. Η «πραγματική» μαθητεία θα κάνει τη διαφορά μόνον όταν οι εργοδότες πειστούν ότι η επένδυσή τους αποδίδει.

Οι ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να θέσουν σαφείς στόχους για τη μαθητεία: αυτό θα καθορίσει κατά πόσον οι μαθητευόμενοι αντιμετωπίζονται ως πόρος (δύο ακόμη χέρια που δεν χρειάζονται παρά μόνο κατάρτιση ειδικά για τις ανάγκες μιας εταιρείας) ή ως κεφάλαιο (μελλοντικοί εργαζόμενοι με ισχυρά και ευρεία επαγγελματικά προσόντα, ικανοί να εργαστούν σε όλες τις επιχειρήσεις ή τους τομείς). Για να ενισχύσουν την αξία της μαθητείας με στόχο να στηρίξουν εργοδότες και μαθητευόμενους και να διατηρήσουν την ευρωστία και την ανταγωνιστικότητα των εθνικών αγορών εργασίας, οι χώρες πρέπει να αυξήσουν τις επενδύσεις τους στη διακυβέρνηση, τη νομοθεσία και τις προδιαγραφές.

Η Ευρώπη δεν έχει — και δεν πρέπει να έχει — ένα ενιαίο μοντέλο μαθητείας. Ομοίως, κανένα μοντέλο δεν είναι δυνατόν απλώς να αναπαραχθεί: οι συνθήκες που καθιστούν εφικτά τα ποιοτικά προγράμματα μαθητείας διαφέρουν μεταξύ των χωρών. Δεν σχετίζονται μόνο με τη δομή της εθνικής βιομηχανίας, των κοινωνικών εταιρικών σχέσεων και των μοντέλων οικονομικής διακυβέρνησης, αλλά και με κοινές κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες και με την ύπαρξη μιας κοινωνικής σύμβασης μεταξύ των διάφορων παραγόντων της αγοράς εργασίας. Το Cedefop διευρύνει και εμβαθύνει την κατανόηση αυτών των συνθηκών στο αντίστοιχο περιβάλλον τους, ώστε να συμβάλει στην επιτάχυνση της μεταφοράς και της προσαρμογής των βέλτιστων πρακτικών στο μέλλον.

CEDEFOP

Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης

Ενημερωτικό σημείωμα – 9155 EL
Αριθ. καταλόγου: TI-BB-21-002-EL-N
ISBN 978-92-896-3141-9, doi:10.2801/544870
Copyright © Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (Cedefop), 2021
Creative Commons Attribution 4.0 International

Τα ενημερωτικά σημειώματα εκδίδονται στα αγγλικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά, τα ελληνικά, τα ισπανικά, τα ιταλικά, τα πολωνικά και τα πορτογαλικά, καθώς και στη γλώσσα της εκάστοτε χώρας που αναλαμβάνει την προεδρία της ΕΕ. Για να τα λαμβάνετε σε τακτική βάση, εγγραφείτε στην ακόλουθη διεύθυνση: www.cedefop.europa.eu/en/user/register

Άλλα ενημερωτικά σημειώματα και δημοσιεύσεις του Cedefop διατίθενται στον ιστότοπο: www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx

Ευρώπη 123, Θεσσαλονίκη (Πυλαία), ΕΛΛΑΔΑ
Ταχυδρομική διεύθυνση: Cedefop service post, 57001, Θέρμη, ΕΛΛΑΔΑ
Τηλ. +30 2310490111, Φαξ +30 2310490020
Email: info@cedefop.europa.eu

www.cedefop.europa.eu